

II. NÁBOŽENSTVÍ A JEJICH DĚJINY

1. Judaismus I. Dějiny.

- a. Chronologie: základní periodizace dějin judaistického náboženství do 9. století.
- b. Raný judaismus. Pantheon a JHWH v „dějinách boha“; chrámy a kultická praxe. Pojetí komunity, národa, „lid smlouvy“.
- c. Nejstarší judaismus, exilní a poexilní. Hlavní rysy raného judaismu, doba hellénistická a římská. Proudové: eseje, farizeové, saduceové.
- d. Rabínský judaismus. Koncept dvojí Tóry, Mišna, Talmud, midraš.
- e. Středověké židovské myšlení. Racionalistická tradice. Kabala. Chasidismus.
 - Čapek, F. *Archeologie, dějiny a utváření identity starověkého Izraele*. Praha: Vyšehrad, 2018, studentem vybraná kapitola. Alternativně: Sláma, P. “Starozákonní minimalisté” In: P. Sláma, P. M. Prudký (ed.). *Tesáno do kamene, psáno na pergamen, tištěno na papír. Příspěvky ke starozákonní hermeneutice*. Jihlava: Mlýn, 2008, s. 207-223.
 - Berlejung, A. *Náboženské dějiny starověkého Izraele*. Praha: Vyšehrad, 2017, s. 88-104, 109-111, 114-117, 155-191, 217-232, 249-254.
 - Miller, P., D. *The Religion of Ancient Israel*. London: Westminster John Knox Press, Louisville, 2000, s. 106-130, 176-199.
 - Sláma, P. *Tanu rabanan*. Praha: Vyšehrad, 2010, s. 24-91.

2. Judaismus II. Tradice a zvyky.

- a. Pojetí a rozlišení ortodoxního, konzervativního a liberálního judaismu. Židovské osvětenství.
- b. Pojetí člověka v židovském náboženství. Vzkříšení.
- c. Etapy v životě, narození, brit mila, bar micva, manželství, vztah mezi mužem a ženou. Pohřební obřady. Košer stravování, odívání, zvyky.
- d. Kalendář, hlavní svátky a jejich náležitosti, postní dny. Šabat. Synagoga, modlitba, liturgie.
 - Stern, M. *Svátky v životě Židů*. Praha: Vyšehrad, 2002, s. 17-26, s. 27-35, s. 35-55.
 - De Vries, P., S. *Židovské obřady a symboly*. Praha: Vyšehrad, 2008, s. 11-23, 190-215.
 - Schubert, K. *Židovské náboženství v proměnách věků*. Praha: Vyšehrad 1999: 40-46, 183-190, 190-226.
 - Newman, J., Sivan, G. *Judaismus od A do Z*. Praha: Sefer, 1998.

3. Křesťanství I. Starověk a středověk.

- a. Předpoklady vzniku křesťanství (židovský mesianismus); postava Ježíše (historičita, Ježíš v kontextu židovství kolem přelomu letopočtu); Nový Zákon; nejstarší církevní otcové.
- b. Starověké křesťanství: Antická křesťanská literatura; koncily, vývoj církevní správy, církev a stát, gnostické křesťanství a křesťanská heterodoxie.
- c. Učená a lidová náboženská kultura středověku: Komunikace mezi kulturními vrstvami; učené a folklorní mytologie. Učený a lidový antiklerikalismus a náboženská disidence.

- Lane, T. *Dějiny raně křesťanského myšlení*. Praha: Plzeňská, 1999.
- Pokorný, P. *Úvod do Nového zákona*. Praha: Vyšehrad, 1993, s. 269-280.
- Flusser, D. *Ježíš*. Praha: Oikúmené, 2002, s. 97-115
- Gurevič, A. J. *Nebe, peklo, svět: Cesty k lidové kultuře středověku*. Jinočany: H & H, 1996, s. 19-92.
- Lambert, M. *Středověká hereze*. Praha: Argo, 2000, s. 21-75.
- Le Goff, J. *Intelektuálové ve středověku*. Praha: Karolinum 1999, s. 7-23, 68-83.

K jednotlivým tématům pro část "a" i "b" lze použít i odpovídající oddílky v jednom anebo všech z následujících titulů:

- Chidester, D. *Christianity: A Global History*, San Francisco: Harper Collins, 2000.
- Hazlett, Ian (ed.) *Rané křesťanství. Počátky a vývoj církve do r. 600*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008.
- McGrath, A. *An Introduction to Christianity*. Oxford-Cambridge: Blackwell, 2001.

4. Křesťanství II. Od reformace po současnost.

a. Otázka reformy církve a reformace: Reforma církve v historii, konciliarismus; Česká reformace; hlavní proudy světové reformace.

b. Vztah osvícenství k náboženství a křesťanství; antikřesťanské motivy ve Francouzské revoluci. Rozdílnost současného křesťanství; vztahy křesťanských církví k demokracii a autoritářským režimům ve 20. století.

- Schilling, H. *Martin Luther*. Aleph 2017, s. 105-209, 336-363.
- Burleigh, M. *Třetí říše. Nové dějiny*. Praha: Argo 2008, s. 212-239.
- Chenu, P. *Katolická církev a komunismus v Evropě (1917-1989)*. Praha: Rybka Publishers, 2012, s. 50-71, 192-208.
- Israel, J. *Revolutionary Ideas*. Princeton University Press, 2014, s. 178-92, 180-204.

K jednotlivým tématům lze použít i odpovídající kapitoly a oddílky v titulu:

- McGrath, A. *An Introduction to Christianity*. Oxford-Cambridge: Blackwell, 2001.

5. Islám I. Základy islámu: Korán, sunna; Muhammad.

a. Muhammad v islámském narativu.

b. Korán: vznik, forma a interpretace

c. Sunna: definice, zdroje a role

- Hillebrantová, C. *Islám: Historie, současnost a perspektivy*. Praha: Paseka, 2017.

6. Islám II. Islám jako civilizace.

a. Islám a antický svět

b. Islámská filosofie a mystika

c. Islámské právo

- Kropáček, L. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 1993.

7. Islám III. Moderní islám.

- a. Islámské myšlení a modernita
- b. Islámské konfese v současnosti
- c. Islám a Evropa

- Ostřanský, B. *Současný islám: Tendence a dynamika*. Academia 2018.

8. Védské náboženství a šramanské tradice.

- a. Védské náboženství
- b. Klasický védský rituál.
- c. Greater Magadha a její náboženství.
- d. Upanišady.
- e. Džinismus.
- f. Indický buddhismus.

- Vavroušek, P. „K védské literatuře, mytologii a kultu“. In *Védské hymny*, 3. rozš. a rev. vyd., Praha: DharmaGaia, 2000, s. 111-177.
- Bronkhorst, J. *Karma*. Honolulu: University of Hawaii Press, 2011.
- Williams, P. *Buddhistické myšlení*. Praha: ExOriente, 2011, s. 15-103.

9. Hinduistické tradice.

- a. Višnuismus
- b. Šivaismus
- c. Tantrismus a šaktismus
- d. Bhakti a santové.
- e. Neohinduismus a neovédánta.

- Flood, G. *An Introduction to Hinduism*. Cambridge: CUP, 1996, s. 103-197, 224-249.
- Válková, K. „Svámí Vivékánanda a jeho pojetí hinduismu: Indie v dialogu se západním modernismem“ In *Mé zlaté Bengálsko*. Praha: ExOriente 2008, s. 149–169.

10. Buddhismus.

- a. Raný buddhismus.
- b. Mahájánový buddhismus.
- c. Tantrický buddhismus.

- Carrithers, M. *Buddha*. Praha: Odeon, Argo, 1994.
- Williams, P., Tribe, A. *Buddhistické myšlení*. Praha: ExOriente, 2011.

11. Čínská náboženství.

a. "Čínské náboženství" / "lidové náboženství".

b. Taoismus.

c. Konfucianství.

- Sun, A. *Confucianism as a World Religion: Contested Histories and Contemporary Realities*. Princeton; Oxford: Princeton University Press, 2013, s. 17-25.
- Yao, Xinzhong. *An Introduction to Confucianism*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000, s. 139-223.
- Clart, P. "Chinese Popular Religion." In: *The Wiley-Blackwell Companion to Chinese Religions*, edited by Randall Nadeau. Oxford: Wiley-Blackwell, 2012, s. 219-235
- Raz, G. "What is Daoism and Who is its Founder?" In P. Gray (ed.). *Varieties of Religious Invention*. Oxford University Press, 2015, s. 85-93.

12. Mezináboženský dialog.

a. Modely mezináboženského dialogu. Náboženský exkluzivismus, inkluzivismus, pluralismus, dialogický model. Hranice mezináboženského dialogu. Rozlišení mezi disputací a mezináboženským dialogem. Platforma pro náboženský dialog. Podoba argumentace zamezující náboženskému dialogu. Otázka pojetí vztahu k sekulárnímu státu. Praktická podoba a příklady současného mezináboženského dialogu a jeho předpoklady.

b. Mezináboženský dialog, apologie, disputace a tolerance v historické perspektivě. Tři příklady. Křesťanské apologie v Římě. Polemiky judaismu a islámu ve středověku. Argumenty a protiargumenty (Ibn Hazm, Šelomo ibn Adret). Vztah k jiným náboženstvím. Tolerance z nutnosti v Čechách v 15.–16. století. Dialog tří konfesí, náboženský smír v Čechách a na Moravě. Otázka náboženské tolerance v raně novověké Evropě.

- Boušek, D. *Polemika judaismu s islámem ve středověku*. Praha: Academia, 2015, s. 23-95
- Macek, J. *Víra a zbožnost jagellonského věku*. Praha: Argo, 2001, s. 385-417
- Štampach, O., I. *Náboženství v dialogu: kritické studie na pomezí religionistiky a teologie*. Praha: Portál, 1998, s. 178-193.
- Kaplan B. J. *Divided by faith: religious conflict and the practice of toleration in early modern Europe*. Harvard University Press 2007, s. 294-333.

13. Současná religiozita.

a. Co se rozumí pod termínem „New Age“ a „západní/alternativní“, popř. „nenáboženská“ spiritualita? Jaký mají tyto termíny vztah k termínu „náboženství“ a k sobě navzájem? Jak jsou vnímány samotnými tradenty a jaký mají tito tradenti vztah k jiným náboženským tradicím?

b. Jaký je vývoj alternativní spirituality od historických kořenů (tradice západního esoterismu), přes její bezprostřední předchůdce (teosofie, ufokulty) až k současnosti (new age *sensu stricto et lato*)? Jaké kulturně-sociální procesy ovlivnily vzruch a podobu současné alternativní spirituality? (industrializace, sekularizace, moderna, postmoderna, hnutí hippies...).

c. Jaké jsou základní světonázory alternativní spirituality a jaký étos na sebe vážou? Jak je chápán v alternativní spiritualitě člověk a jeho úloha? Jaká je „eschatologie“ alternativní spirituality, jaký typ mileniálních očekávání se v alternativní spiritualitě vyskytuje nejčastěji a jaké byly jeho projevy?

- Hanegraaff, W., J. *New Age Religion and Western Culture: Esotericism in the Mirror of Secular Thought*. Leiden: Brill, 1996, s. 98-103.
- Hanegraaff, W., J. *Western Esotericism: A Guide for the Perplexed*. London: Bloomsbury, 2013, s. 18-44, 69-85, 102-118
- Hošek, P. *A bohové se vracejí: proměny náboženství v postmoderní době*. Jihlava: Mlýn, 2012, s. 85-101.
- Kostičová, Z., M. „Nenáboženská spiritualita jako (náboženský) diskurs: Spory o termín „náboženství“ perspektivou diskursivní religionistiky.“ In *Dingir* 3/2019.
- Kostičová, Z., M. „Rok 2012 v optice New Age.“ In *Dingir* 1/2011.
- Sutcliffe, S., Gilhus, I., S. „Introduction.“ In: S. Sutcliffe, I. S. Gilhus (eds.). *New Age spirituality*. Abingdon, New York: Acumen 2014, s. 1–13.

14. Nová náboženská hnutí.

a. Základní pojmosloví: „nové náboženské hnutí“, „seкта“, „kult“; základní typologie NNH (M. Weber, R. Wallis); sociokulturní okolnosti vzniku NNH ve 20. století; historie bádání o NNH.

b. „Životní cyklus“ nových náboženských hnutí; témata spojená s NNH: (1) násilí – faktory de/eskalace napětí s většinou společnosti, (2) charisma a charismatická autorita, (3) milenialismus

c. Život v NNH: příchod (teorie konverze) a odchod z NNH; praxe sociálního života (role genderu, postavení žen, manželství, další generace, výchova dětí)

d. Vztah NNH a většinové společnosti; antikultovní hnutí (kontroverze „brainwashingu“ a „deprogramování“); legislativa a právní postavení NNH v ČR;

- Cowan, D., Bromley, D. *Sekty a nová náboženství*. Praha: Grada, 2013, s. 101-106.
- Václavík, D. *Sociologie nových náboženských hnutí*. Praha: Malvern, 2007, s. 37-41, 58-63.
- Vojtíšek, Zdeněk, „Koncepte milenialismu“, In Vojtíšek (et al.), *Konec tohoto světa: milenialismus a jeho místo v judaismu, křesťanství a islámu*. Praha: Dingir, 2012, s. 7-36.
- Vojtíšek, Z. *Nová náboženská hnutí a kolektivní násilí*. Praha: Dingir, 2009, s. 324-363
- Vojtíšek, Z. „Nový český konfesní zákon a právní postavení nových náboženských hnutí v České republice, In *Teologická revue* 74 (2), 2003, s. 197-206.
- Dawson, L. „Who Joins New Religious Movements and Why: Twenty Years of Research and What Have We Learned?“, In L. Dawson (ed.). *Cults and New Religious Movements*. Oxford: Blackwell, 2003, s. 116-130.
- Puttick, E. „Women in New Religious Movements“. In Dawson, L. (ed.) *Cults and New Religious Movements*. Oxford: Blackwell, 2003, s. 230-244.